

Latvijas Avīze: Daile, tavs vārds ir – Traviata!

Publicēta: 05.05.2007.

Mīlēta un populāra

Aptauju un reitingu tabulas visā pasaulē runā par labu "Traviatai": tā joprojām ir populārākā un skatītāju mīlētākā opera. Nu šo ciešanu un muzikālās dailes opusu iestudējis Latvijas Nacionālās operas (LNO) šefs Andrejs Žagars. Par izrādes muzikālo vadītāju un galveno diriģentu izvēloties latviešu publikas mīluli lietuvieti Gintaru Rinkeviču, galvenajai - Violetas Valerī lomai - sagatavojot četrus soprānus (Kristīni Opolais, Sonoru Vaici, Asmiku Grigorjanu un Natāliju Krēsliņu), Alfrēda lomai - trīs tenorus (Aleksandru Antoņenko, Dmitriju Popovu un Pāvelu Černohu), bet viņa tēva Žermona tēlam - divus basus (Samsonu Izjumovu un Egilu Siliņu). Ar scenogrāfa Andra Freiberga un tērpu mākslinieces Kristīnes Pasternakas fantāzijas starpniecību uz skatuves radīta 20. gadsimta vidus atmosfēra.

Pēc abām pirmizrādēm 20. un 22. aprīlī grūti spriest, kurš no sastāviem ieies vēsturē. Bet šobrīd redzētais ļauj secināt: Violeta ir Kristīnes Opolais loma.

Īsi par zināmo

La traviata tulkojumā no itāliešu valodas skan - neceļos aizgājusi, paklīdusi. Šo nosaukumu par labāko operas sacerēšanas procesā atzina tās autors Džuzepe Verdi, kurš sākotnēji tai bija izdomājis piešķirt šķietami nevainīgo "Mīla un nāve" (Amore e morte). Verdi sajūsminājās gan par Aleksandra Dimā dēla slaveno romānu, gan par tā vēlāko dramatisēšanu "Kamēliju dāma". Tomēr 19. gadsimta otrajā pusē Itālijā un Vācijā operu izrādīja cenzētā versijā, saucot par "Violetu", lai iespēju robežās slēptu varones "grēcīgumu".

Pirmais operas iestudējums 1853. gada 6. martā Venēcijas La Fenice teātrī piedzīvo neveiksmi. Pirmkārt Violetas lomas pirmajai izpildītājai Fānijai Salvīni-Donatelli Verdi aizliedza skaļi kāsēt (ka nenobaida publiku!), uzsverot: varones fizisko sabrukumu jāspēj atspoguļot ar vokālās prasmes līdzekļiem. Tā nu dziedātāja, kuru daba bijusi apveltījusi ar visnotaļ krāšņām formām, pēc pirmā cēliena izpelņījusies skaļas ovācijas, bet finālā nevienu nav pārliecinājusi par savu "diloni" - aplausu vietā skanējusi jautra ķiķināšana.

Iespējams, neveiksmi vairoja arī La Fenice direkcija, komponistu piespiezdama pārcelt izrādes darbību uz laiku ap 1700. gadu, kam "netikumības" it kā piestāvētu labāk... Verdi turpretim uzskatījis, ka "Traviata" jārāda konkrētā laika kostīmos, jo skatītāji nedrīkst just distanci pret operas sižeta vēstījumu un izlikties, ka Violetas traģēdija uz viņu laikmetu neattiecas. Tāpēc četrpadsmit mēnešus vēlāk "Traviata" ar dažām izmaiņām partitūrā un modernajā (Verdi tīkamajā!) vizuālajā veidolā nu jau ar milzīgiem panākumiem izskanēja Venēcijas San Benedetto teātrī. Zibenīgi sekoja operas uzvaras gājiens pāri pasaules skatuvēm.

Tomēr lielākajā daļā Eiropas pilsētu "Traviata" līdz pat 19. gadsimta beigām tiek spēlēta Ludviga XIV laika krāšņajos tērpos, un šāda redakcija savulaik bija redzama arī Rīgā 1915. gadā, Otrā pilsētas (Krievu) teātra iestudējumā. Latvijas teritorijā "Traviata" pirmoreiz izskanēja 1863. gada 16. janvārī Rīgas Pilsētas teātra vecajā ēkā Lielajā Ķēniņu ielā (šodien pazīstama kā Vāgnera zāle). Violetas lomā iejutās Inese Fabri-Muldere no Brazīlijas Galma operas Riodežaneiro, Alfrēds - Čārlzs Adami no Ņujorkas operateātra.

Ne tikai Diors

Lai gan plaši izreklamēts LNO jaunā iestudējuma uzburtais modes gars, kas jo tieši saistīts ar Kristiāna Diora 1947. gadā radīto jauno, uzsvērti sievišķīgo modes stila New look līniju ar izceltu vidukli un ļoti kupliem svārkkiem, Andreja Žagara estēta daba operā tomēr iedzīvinājusi vispārinātāku laika tēlu. Tādu, kas pacilā garu, priecē acis un raisa spārnus fantāzijai.

Tāpēc varam iztēloties gan 50. gadu Parīzi, kad pilsēta dzīvotkāri atdzimst pēc Otrā pasaules kara, gan drīkstam to visu uztvert kā stilizētu 19. vai pat 18. gadsimta pasauli. Pēc askētiskā "Valkīras" iestudējuma "Traviatā" elpot ļauj gan plašā, telpiskā, gaišos toņos krāsotā vide ar rakstainām zīda tapetēm, elegantām lustrām un stilīgām, netraucējošām mēbelēm, gan izsmalcinātie, spožie tērpi, veidojot eleganti daiļu vidi, kur varoņiem izdzīvot savas kaislības, laistot gan šampanieti, gan asaras.

Izaicinājums attaisnojas

Ir izaicinājums režisēt ko tādu, kas pasaules apziņā iegājis ar noteiktām asociācijām un priekšstatiem. Atminēsimies kaut 1982. gadā uzņemto Franko Dzeffirelli filmu ar Terēzu Stratasu un Plasido Domingo galvenajās lomās. Toreiz skatoties, šķita - vai vēl kas iedarbīgāks varoņu jūtu ķīmijā, aktierspēlē un balsu dailē maz iespējams?

Arī LNO "Traviata" iestudēta, rēķinoties ar šiem klasiskajiem priekšstatiem. Līdz šim Žagars tā arī nav vīlis - nedz "Dēmonā", nedz "Pīķa dāmā", nedz "Mcenskās apriņķa lēdijā Makbetā". Nepieviļ arī šoreiz: stilistiski spēcīgajā manierē, respektējot kanonus un spējot stāstu vispārināt. "Operas ideāls!" - tā starpbrīdī dzirdu runājamies divas sirmas, solīdas kundzes. Pieņemu, tieši tā par jauno "Traviatu" teiks daudzi. Pašā stāstā izmaiņu nav. Tikai šoreiz tas pastāstīts ļoti intīmi, cilvēciski.

Iestudējumā diezgan krasi noslāņojas darbojošās personas: lai cik atraktīvs un dzīvs nebūtu lepni tērptais operas koris un pārējie personāži, tiem atvēlēta vairāk fona loma. Protams, novērtējot Ilonas Bageles meistarisko dziedājumu Violetas draudzenes Floras lomā, Guntara Ruņģa lišķīgo Gastona tēlu, Sergeja Martinova pikanto baronu Divālu, Aivara Krancmaņa galanto marķīzu d" Obiņjī un vēl dažus, trijstūris "Violeta - Alfrēds - Žoržs" ir tā liktenīgā ass, ap kuru kaislības un emocijas sit augstu vilni, un viņu radīto tēlu spriedze un skatuviskais artistiskums visu pārējo atvirza otrajā plānā.

Aizkustina un savīļņo

Kristīnes Opolais trumpji - arvien augošā aktierspēles daudzveidība, spēja ne tikai "plosīties" lomas nospraustajos pārdzīvojumos, bet atrast arvien jaunas krāsas pārdzīvojuma izteiksmei. Violetas gadījumā tā ir teicami būvēta tēla un līdz ar to

vokālās līknes iekšējā attīstība: no jautrības ar slēptas slimības izpaušmēm, nesātīgu, mīļuma pilnu kaisli pirmajā cēlienā un tikpat nesavtīgu ziedošanās nastu otrā cēliena pirmajā ainā. Tur divskats ar Žermonu, šķiet, ir īsts meistardarbs - ēteriski klusais, nemateriālais piano dziedājums, kur viņa sniedz savas mīlestības upurēšanas vēsti par labu Alfrēda mātai, izdziedāts ar tik smeldzīgu, patiesu ciešanu izjūtu, ka te dzimst tas izcilais piemērs, kā aktieris un viņa tēls kļūst par vienu veselu. Sudrabainais pavediens, kas caurvij Kristīnes vokālu, ir viņas pazīšanas kods.

Kristīnes Violeta spēj būt apskaidrota savas nāves brīdī. Viņa ir noslēgusi rēķinus ar visiem un, iespējams, iztēlojas, ka nāvē beidzot varēs sasniegt to, kas tik neiespējami šķita dzīvē - tīru, nevainīgu, neaptraipītu mīlestību, kas veltīta vienam vienīgajam. Tāpat kļūst skaidrs, ka Violeta te ir daudz spēcīgāka personība nekā Alfrēds. Lai arī to paredz gan romāns, gan librets, aizpērn Janāčeka operas "Jenufa" iestudējumā iepazītais čehu dziedātājs Pāvels Černohs Alfrēda lomā ir žilbinoši jauneklīgs sākumā, bet iestudējuma attīstībā cieš fiasko: Violeta no dzīves šķiras, uzvarējusi sevi un sasīdusi drupās arī Alfrēda lepnumu un neuzticēšanos. Viņa jūsma nav nekas vairāk kā aizraušanās. Jā, fināla dueti aizkustina, tomēr nepārlicina par pretējo.

Alfrēda tēva Žorža Žermona lomā pirmizrādē iepriecina Samsons Izjumovs: kā aizvien dziedātājs līdz ar savu parādīšanos uz skatuves spēj uznest arī tēla būtību. No vienas puses, tas ir liekulīgs. Tomēr atzīsim: visos laikos sabiedrība diktējusi zināmus uzvedības standartus, tikumības robežas un etiķeti. Tāpēc Izjumova tēls un, protams, vokālās līknes stratēģija un tās emocionālais kolorīts spēj likt arī skatītājam noticeēt, ka tikai maigās rūpēs par sava bērna labklājību viņš prasa Violetai "izstāties" no viņa ģimenes.

Viennozīmīgi - jaunā "Traviata" jāredz.

Ieviņa Liepiņa, Latvijas televīzija, speciāli "Latvijas Avīzei"